

DE GRONDHEEREN.

V.

Ripuarië werd niet door wapengeweld aan de Saliërs onderworpen maar bij verdrag. De toestanden in Ripuarië veranderden daarom niet door de annexatie wat althans den grondeigendom betrof. CLOVIS trad na het vermoorden van SIGEBERT en zijne zoons CHLODERICH, RICHAIR en RICHNOMIR in de rechten van dezen en verkreeg hunne bezittingen en de domeinen der kroon, deze laatste ook als kroondomein.

Nadat hij het Christendom had aangenomen vielen ook de tempelgoederen aan de kroon, want de Merovingers waren niet zoo goedgeefsich voor kerken en kloosters als de Carolingers en hunne voorvaderen in den laatsten tijd van hun hofmeierschap.

Staatkundig was het van de Merovingers, dat zij de verschillende gedeelten van het Frankisch rijk stelden onder opperbestuur van personen die tot andere stammen behóorden. Zoo kwamen Ripuarië en Hattuarië onder het bestuur van hofmeiers uit Neutrië, afkomstig van Saliërs. Ook over Moeselanië, den Elsas en Frankenland van de Neckar tot aan de Wied of Sieg. Daarentegen zullen Ripuariërs geplaatst zijn aan het hoofd der ambtenaren in de vroeger Salische gewesten. De Merovingers behoorden tot den stam der Sicambren, de

voorzaten hunner graven in Austrasie waren of hunne stamverwanten of behoorden tot een anderen Salischen stam. PEPYN VAN LANDEN en de Neustrische hofmeiers van zijn geslacht waren vermoedelijk van afkomst Hattuariërs.

NETTESHEIM, en anderen zijn van oordeel, dat een groot deel van Hattuarie kroongoed was der Frankische Koningen. Onder de tempelgoederen die aan hen gekomen waren noemt hij de palts Nijmegen met het Reichswald, de villa Geisefurth, Herungen bij Kaldekirchen, Freimarshausen, Himberg, Kassel, enz. NETTESHEIM meent, dat het geheele land van Meurs in het bezit was van KAREL DEN GROOTEN, zoo ook het geheele land van Gelder.

De Pepijnen arbeidden krachtig tot het bevorderen van landbouw, handel, nijverheid en verkeer in deze streken. De villa Piperloo en de Pipelsbrug bij Susteren vereeuwigden daar hun naam. In hun tijd werd het christendom er algemeen, SUIBERT en WILLEBRORD verkondigden er toen het evangelie; de heilige ODA stichte het klooster te Venray en volgens overlevering heeft PEPIJN VAN HERSTAL aan den Nederrijn en de Nedermaas alleen, twintig Benedictijner kloosters, dertien kanunikale kerken, zes adellijke stiftten en zes abdijen gesticht.

Die getallen mogen overdreven zijn, in het algemeen valt aan de waarheid van het door NETTESHEIM gestelde niet te twijfelen, evenwel duidt de vermelding der Udenheimermark aan, dat daarin wel Geisefurt kroongoed was, of eigendom des Keizers, maar niet de geheele mark, zoodat daarin ook anderen ge-

goed waren. De archieven van Xanten zijn door brand vernield, uit giftbrieven daarin aanwezig geweest zou ongetwijfeld blijken, dat in der tijd der Merovingers schenkingen door grondheeren aan die kerk gedaan zijn. Het bijna volslagen gebrek aan oorkonden betreffende de plaatsen in het vroegere ambt tusschen Maas en Waal leiden tot de onderstelling, dat daar weinig of geen domeinen gelegen hebben en het land grootendeels behoorde aan bijzondere grondheeren. In de Geldersche kempen hadden de grondheeren een Eeninge gesloten tot handhaving hunner rechten, welke Eeninge nog zeer lang bestond, een bewijs, dat hier eigen grondbezit algemeen was. Ook in later tijd vindt men hier en daar marken vermeld en overal vindt men in Hattuarie hoven en vrije goederen en deze bewijzen, daar zij van ouds bestaan, ook het bestaan eener vrije edele bevolking, daar vrijheid en adel eensluitend was met het bezitten van grondeigendom. Graaf EBROÏN had allodiale bezittingen in de Duffel, behalve de ambtsleenen, want zulke had hij niet eigenmachtig kunnen wegschenken.

De stad Gelder was in het begin der elfde eeuw eene bezitting van MENGOSUS ¹⁾. Het Nederambt van Gelre (het gebied Pont), behoorde tot de parochie (mark) Stralen, dat eigendom was van GODIZO. Veert bij Pont behoorde ten deele aan den graaf van Gelre en aan het domstift van Utrecht. Van Wetten en Kevelaar schijnen van ouds de Graven van Gelre grondheeren geweest te zijn, terwijl het gebied van Capelle nog in de 14^e eeuw onder onderscheidene grondheeren verdeeld was. De ambten Wachtendonk en Krieken-

beek behoorden ook niet tot het domein, zoodat wat het graafschap Gelre betreft, alleen de Voogdij als vroeger domein in aanmerking komt.

Een gedeelte der Molengou behoorde later aan GULIK²⁾. Wanneer men van een gedeelte tot het geheel mag besluiten, dan is men na het lezen der voortreffelijke monographie van D^r. NORRENBURG over Grefrath overtuigd, dat men ook hier met een oude marke te doen heeft. Men vindt hier adellijke goederen, leengoederen en laten-goederen in de heerlijkheid, die ongetwijfeld ontstaan zijn door verandering der marke in eene grondheerlijkheid. Wanneer of hoe die verandering ontstaan is blijkt niet.

Zeker is dit geschied, hetzij door machtmisbruik of door vrijwilligen afstand van de in de marke gewaarden. In Loberich vermeldt FAHNE als geheel vrij de hof te Heithuizen, die hij niet meer wist aan te duiden. Ook dat allodiaal goed zal later in een leengoed veranderd zijn.

Van de geschiedenis van de Neusergou, is vooreerst nog niet veel te vinden³⁾.

KAREL DE GROOTE schonk omstreeks het jaar 812 honderd dertig en een halve hoeve in die gou aan Werden. Onder deze vijf en een halve hoeve te Meurs, maar in het testament van zekeren graaf EVERHARD⁴⁾, in 837, verkreeg zijne dochter HEILWECH, wat hare ouders bezaten te Hostrenheim, Luisinga, Mendossa en eene hoeve in Engestein, waarschijnlijk plaatsen bij Meurs, terwijl hare zusters verkregen: INGELTRUD Ermen en Maessen (Herten en Mersem bij Roermond) en JUDITH Belginga en Helessem (Baal en Helsum) in

de Molengou. Deze goederen waren ongetwijfeld allodiale bezittingen van EVERHARD en bewijzen, dat toen ter tijd nog velen tusschen Rijn en Maas vrij waren van den leenband. Ongetwijfeld is het getal der allodiale goederen ten tijde der Merovingers zeer groot geweest en later gedurig ingekrompen, waarbij de marken te niet gingen door verandering in heerlijkheden en door splitsing. Vooral was het eerste een gevolg van het onder de Carolingers ingevoerde beginsel, dat alle woeste gronden die geen dadelijken eigenaar hadden, die niet behoorden bij een bepaald goed maar nog overdeeld waren, behoorden aan de kroon. Daar de landbouw in vele gedeelten des lands niet zonder die woeste gronden bestaan kond, moesten de landbouwers wel cijnsplichtig worden aan den eigenaar dier gronden. De kleine grondheeren (ieder eigenaar van een vrij stuk grond was grondheer) verdwenen toen en in hunne plaats trad op als grondheer de fiscus of de Koning, die toen hij alle domein als familiegoed beschouwde in leen of in eigendom over land en lieden beschikte welke op deze wijze van vrije rijkslieden, van vrije Franken, langzamerhand afhankelijk geworden waren en ten slotte meest alle in hoorigen staat werden gebracht.

